

Радоман Зуквић

Поводом превода једне песме

... Да ли је, заиста, песма непреводљива? Зар су преводиоци нека врста „издајника“? Је ли то само заблуда која се олако прихвата? Где је права истина?

Често се сматрало, али више раније него у данашње доба, да сваки превод знатно осиромашује, обезбоји, обезживоти, чак понекад и упропасти, изворну песму, да је безмало сваки превод нека сенка оригинала, јер је непреводљиво баш оно што је животна нага поетског санзибилитета, што чини неотуђиво својство сваког језика и што се изгуби при преносу у други језик; да је сваки превод, мање или више, неприродан, каткад невернички и лажан; да превод личи на оригиналну песму колико и кора исцеђена лимун на лимун; да се превод кити „лажним накитима“ како би се, при том, прикрило „издајство“...

Сигурно, лоши преводи, који се све више множе из комерцијалних разлога, потврђују поменуто схватања, али их, с друге стране, обеснажују и оспоравају разноврсни верни песнички преводи и препеви.

Уосталом, превођење књижевних творевина, а особито песама, представља врло деликатан и тежак посао, јер је то посебне врстве стваралаштво. И понекад је теже успешно обавити тај рад, него написати оријенталну песму. За то се могу навести примери, али то овде није потребно.

Зашто је тако?

При превођењу научних текстова поступа се, углавном, по методу „реч по реч“, механички, доследно, верно, да се, на тај начин, тачно пренесу чињенице, мисли, идеје, поставке... све. И ту сваки превод мора бити потпуно веран оригиналу у погледу садржине, смисла и суштине.

Песма је, пак, својеврсно чудо, чак загонетка: она говори речима, али и оним што није речено, што је само

наговештено, па се може наслутити и осетити. Она је упућена више машти и осећању него ли разуму. Она је, понекад, речитија нереченим него реченим. Она је препу на неке маштовне и маштовите зрачности. Њен је језик често доступнији срцу него уму. Она је живо биће нарочите врсте, али често са неким камелеонским својствима. И стога превођење песама захтева: добро познавање оба језика, песничке способности преводиоца, инвентивност при преношењу сензибилитета, мисли, идеја, садржаја, смисла, слика и разних обрта и комбинација, са једног језика на други. И још: треба да се преводилац поистоветити на неки начин са песником изворне песме: да се уживи у његов живот, као и у саму песму, да се тренутно препусти његовим осећањима и песничким заносима. И још је потребно да преводилац поседује оно што је тешко одредити појмовима, а што је, у ствари, суштина лепоте и уметности.

Да, све то, и још нешто више. И тек се онда приступа, понесено али стрпљиво, зналачки али уметнички, суптилном послу, трагајући и тражећи најлепше и најпоетичније речи, слике и инверзије у свом језику, како би, на основу већ створеног и сам преводилац створио нову песму, која је верна, али донекле и неверна изворној песми, која на њу личи, али и не личи, која је превод, а не изгледа да је превод. Јесте: успео превод је ново остварење на другом језику, али, ипак, верно оригиналу: његовој песничкој суштини, али, штавише, и његовој особеној речи, слици, ритму, рими. Наравно садржај и основни смисао не смеју се изменити, јер то неби више био превод, него нека врста оригинала. Уосталом, и то се понекад дешава, па превод има само заједнички наслов са оригиналном песмом. Да се не говори о оним неверним преводима које често правдамо песничком слободом преводиоца. Песничка слобода — да, али — нека се запамти: у границама изворне песме, а никако превратничка и анархична слобода, која не остави „ни камен на камен“ од оригиналне творевине. Песничка слобода преводиоца, али зрела, одговорна и заиста песничка, а не нека извештачена, механичка и лажна.

Ипак, ретки су успели преводи, а сигурно нема савршених. Али, усавршавањем вештине превођења до бијају се све бољи преводи. Изузетно, понеки превод обогати оригинал неким дражима, који су својствене језику преводиоца, па дело засја као тек рођено, добијајући нове лепоте и широке приступе на светској позорници уметности. Тако се нешто догодило са делима Едгара Поа и Пирандела када су преведени на француски језик. И Французи су Поа открили Американцима, а Пиранделиа Италијанима.

... Најзад, ево оригиналне песме и ево три њена превода. Свакако, различита, мање или више. Пре више, него мање. Нека, усталом, просуде читаоци. Они који добро

знају француски језик сигурније ће, ако су песници или бар са „песничком жицом“, у томе успети, али се ни остали неће преварити кад пажљиво упореде превод са преводом.

Ипак, треба напоменути, иако је то познато, да је Пол Велери врло суптилан песник, који је заступао и неговао „чисту поезију“, а чије су песме веома оригиналне у сваком погледу. И његове су песме често „камен спотицања“ за сваког преводиоца.

Тако је доста незавидно прошла његова чувена песма »Secimetière marin« у нашим преводима, чак и у преводу С. Винавера — преводу који је, ипак, највернији у свој својој неверности! Чак је и њен наслов различито превођен: „Морско гробље“ код К. Мићевића, „Гробље на мору“ код И. Лалића, „Морнарско гробље“ код Н. Трајковића.

Пол Валери

L E S P A S

*Tes pas, enfants de mon silence,
Saintement, lentement placés,
Vers le lit de ma vigilance
Procèdent muets et glacés.*

*Personne pure, ombre divine,
Qu'ils sont doux, tes pas retenus!
Dieux! . . . tous les dons que je devine
Viennent à moi sur ces pieds nus!*

*Si, de tes lèvres avancées,
Tu prépares pour l'apaiser
A l'habitant de mes pensées
La nourriture d'un baiser,*

*Ne hâte pas cet acte tendre,
Douceur d'être et de n'être pas,
Car j'ai vécu de vous attendre,
Et mon coeur n'était que vos pas.*

КОРАЦИ

Кораци твоји, деца мог бдења,
Светитељски, лагано пружени,
Према лежају мог нестрпљења
Примичу се мени и ледени.

Појава честа, божанска сени,
Како су благи, кораци твоји!
Богови!... све што снило се мени
Уз наге стопе преда мном стоји!

Ако, са своје пружене усне,
припремаш, да се примири снова
Становник што ми кроз мисли усне,
Божанску храну једног целова,

Не прекидај то нежно дело,
Благост да се траје и не траје,
Јер живех чезнући вас смело,
И срцем следих вам корачаје.

(Превод Коље Мићевића. „Између јутра и палме“, Београд)

По
в
с
а

КОРАЦИ

Твој корак, дијете моје шутње,
свет и лаган, мук не мути,
К логу бдијења моје слутње
Клизи нијем и замрзнути.

О биће дивно, света сјени,
Тих је корак твој сну благом!
Бози! Све што желим, к мени
Долази с тој ногом нагом!

И ако усном несувисли
Усхит жудиш да занијемши,
Становнику мојих мисли
Храну џелова да спремши,

Не хитај тим њежним чином,
Терет сумње није горак;
Чеках те у свом жићу цијелом.
Јер моје срце твој је корак.

(Превод Герића, „100 пјесника свијета“, Загреб).

КОРАЦИ

Кораци твоји, деца моје ћутљивости,
Свето и тихо усмерени,
Ка гнезду моје пребудности
Приступају неми и одмерени.

Личности часна, узвишена сени,
Како су ти љупки кораци смерни!
Богови! ... сви дари што наслутих
Стижу ми на тим ногама нагим!

Ако ли, твојим пожудним устима,
Спремаш зарад смирења,
Становнику у мојим мислима
Напитке неког љубљења,

Не брзај с тим благим уздарјем,
С том слати од бити и не бити,
Јер живео сам да вас сачекујем,
И моје је срце било корак ваш властити.

(Превод Радомана Зуковића)